

Ot.prp. nr. 32

(2005–2006)

Om lov om endring i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (innhenting av nødvendige opplysninger om kvinner)

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet av 2. desember 2005,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Forsvarsdepartementet legger med dette frem forslag til lov om endring i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt.

For å motivere kvinner til å søke tjeneste og utdanning i Forsvaret ønsker Forsvarsdepartementet å innføre innkalling til frivillig sesjon for kvinner. Sesjon vil på denne måten være et egnet virkemiddel for å nå målsetningen om å rekruttere en større andel kvinner til tjenestegjøring i Forsvaret.

Utsendelse av innkalling til sesjon forutsetter at Forsvaret har tilgang på nødvendig informasjon om kvinner i hvert årskull. Hensikten med lovforslaget er å gi folkeregistret og Rikstrygdeverket en plikt til å gi Forsvaret nødvendige opplysninger slik at innkalling av kvinner til sesjon kan gjennomføres. Slik informasjonsutveksling forutsetter en endring av vernepliktsloven § 46.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Behovet for et hjemmelsgrunnlag for innhenting av nødvendige opplysninger om kvinner

Forsvarsdepartementet viser til St.prp. nr. 42 (2003-2004), der det ble foreslått at Forsvaret skal

gi kvinner mulighet til å delta på sesjon. Kvinner vil bli kontaktet av Forsvaret på samme måte som den mannlige befolkningen, men i motsetning til menn vil kvinners deltakelse på sesjon baseres på frivillighet. I Innst. S. nr. 234 (2004-2005) slutter Stortingets flertall seg til Forsvarsdepartementets forslag om å gå inn for innkalling til frivillig sesjon for kvinner.

Forsvarsdepartementet har en målsetning om å øke andelen kvinner i verneplikts- og befalsmassen. Det er derfor viktig at kvinner motiveres til å ta utdanning og til å gjøre karriere i Forsvaret. Ved at kvinner gis mulighet til å delta på sesjon, vil flere få kjennskap til utdannings- og yrkesmulighetene Forsvaret gir. Frivillig sesjon vil på denne måten være et egnet virkemiddel for å rekruttere en større andel kvinner til tjenestegjøring i Forsvaret.

Forsvaret skal være en avspeiling av det norske samfunnet, slik at organisasjonen ikke blir distansert fra befolkningen. En økt kvinneandel blant verneplikts- og befalsmassen vil bidra til å opprettholde den legitimitet som verneplikten har i folket. Videre vil dette berike organisasjonen ved at kvinner påvirker Forsvarets strukturer, metoder, opplæring og holdninger. Et større innslag av kvinner i operative styrker som deltar i internasjonale operasjoner, vil dessuten signalisere vårt nasjonale syn på kvinners naturlige tilstedeværelse i alle samfunnsområder.

Innkalling av kvinner til frivillig sesjon forutsetter at Forsvaret har tilgang på relevant informasjon om årskullene. Dette er opplysninger som kan være beskyttet av personvernet, og tilgang på slik informasjon krever særlig rettslig grunnlag. Hjemmel for å gi Forsvaret tilgang til slik informasjon om menn følger i dag av vernepliktsloven § 46.

Offentlige myndigheter har i medhold av denne bestemmelsen ikke grunnlag for å gi Forsvaret informasjon om kvinner i årskullene. Forsvaret kan i dag kun få tilgang til informasjon om kvinner ved henvendelse og samtykke fra den enkelte. Forsvarsdepartementet anser det derfor nødvendig å endre vernepliktsloven § 46 første ledd, slik at bestemmelsen også gir hjemmel til å innhente personopplysninger om kvinner.

2.2 Høringen

Departementets forslag til endringer i lov om verneplikt ble 20. september 2005 sendt ut på høring til følgende instanser:

Arbeids- og sosialdepartementet
Barne- og familiedepartementet
Finansdepartementet
Fiskeri- og kystdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og politidepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kultur- og kirkedepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Miljøverndepartementet
Moderniseringsdepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Olje- og energidepartementet
Samferdselsdepartementet
Utdannings- og forskningsdepartementet
Utenriksdepartementet
Forsvarsstaben
Forsvarsbygg
Forsvarets forskningsinstitutt
Nasjonal sikkerhetsmyndighet
Datatilsynet
Generaladvokaten
Akademikerne
Befalets fellesorganisasjon
Fellesforbundet
Krigsskoleutdannede Offiserers Landsforbund
Landssekretariatet for Tillitsmannsordningen i Forsvaret
Norges Ingeniørorganisasjon
Norges Offisersforbund
Norsk Tjenestemannslag
Personellforbundet

På grunn av at høringen omhandlet en mindre endring i vernepliktsloven, samt at det er en målsetting å innkalle kvinner til frivillig sesjon allerede fra 2006, besluttet Forsvarsminister Kristin Krohn Devold en forkortet høringsfrist på tre uker. Høringsfristen var 10. oktober 2005, og følgende instanser responderte på høringsnotatet:

Arbeids- og sosialdepartementet
Barne- og familiedepartementet
Finansdepartementet
Fiskeri- og kystdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Miljøverndepartementet
Moderniseringsdepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Olje- og energidepartementet
Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet
Forsvarsstaben
Nasjonal sikkerhetsmyndighet
Datatilsynet
Generaladvokaten
Akademikerne
Befalets fellesorganisasjon
Fellesforbundet
Krigsskoleutdannede Offiserers Landsforbund
Landssekretariatet for Tillitsmannsordningen i Forsvaret
Personellforbundet

Høringsinstansenes merknader til forslaget i høringsnotatet omtales nærmere under punkt 3.3.

3 Hjemmelsgrunnlaget for innhenting av nødvendige opplysninger om kvinner

3.1 Gjeldende rett

Innhenting av personopplysninger forutsetter et særlig rettslig grunnlag. Forsvaret kan i dag kun få tilgang til informasjon om kvinner ved henvendelse og samtykke fra den enkelte. Vernepliktsloven § 46 første ledd åpner for å gi Forsvaret tilgang til slik informasjon om menn, men regulerer ikke en tilsvarende adgang om kvinner.

3.2 Forslaget i høringsnotatet

Forsvarsdepartementet anså det nødvendig å revidere vernepliktsloven § 46 første ledd, slik at bestemmelsen også gir Forsvaret hjemmel til å inn-

hente personopplysninger om kvinner i årskullene. Etter departementets oppfatning kunne en slik rettslig forankring best gjøres ved at man inntok et nytt annet punktum i vernepliktsloven § 46 første ledd, som da ville lyde slik:

«Til bruk for utskrivning, rulleføring og innkalling til tjeneste plikter offentlige myndigheter og tjenestemenn, arbeidsgivere og fartøysførere, bestyrere og private lærestalter, ungdomshjem og sykehus, prester og forstandere i trossamfunn uten betaling å gi opplysninger, oppgaver og attester angående menn mellom 17 og 45 år som er knyttet til dem eller registrert hos dem. Tilsvarende gjelder for fremleggelse av nødvendige opplysninger om kvinner i alderen 17-28 år til bruk for Forsvarets innkalling av kvinner til frivillig sesjon.»

3.3 Høringsinstansenes syn

Samtlige høringsinstanser støtter, eller har ingen merknader til å endre vernepliktsloven for innkalling av kvinner til frivillig sesjon. Flere instanser har fremmet merknader til utformingen av eller konsekvensene av lovforslaget.

Datatilsynet bemerker at de nødvendige vurderinger til hvilken betydning endringsforslaget vil ha for den enkeltes personvern ikke synes å være foretatt, og at slike vurderinger ville ha medført at forslaget ville fått en mer presis ordlyd.

Datatilsynet stiller videre spørsmål ved Forsvarets behov for å kontrollere trygdeetatens registre før brev om frivillig sesjon sendes ut, og mener en selektering på bakgrunn av trygdehistorikk kan bli ansett for å være på grensen til diskriminerende. Det er mer hensiktsmessig at man innhenter denne typen informasjon med samtykke fra de kvinner som melder seg til frivillig sesjon.

Datatilsynet oppfatter det videre slik at lovforslaget åpner for å gi Forsvaret tilgang på overskuddsinformasjon, noe de finner uheldig og unødvendig. Det vil være tilstrekkelig om man utvider hjemmelen i vernepliktsloven § 46 slik at Forsvaret kan innhente de nødvendige opplysninger fra Folkeregistret. Etter Datatilsynets oppfatning verner det om den enkeltes integritet i større grad dersom det angis spesifikt hvilket organ som skal avgi personopplysninger, og at det kun er nødvendige opplysninger som skal gis.

Barne- og familiedepartementet uttaler seg positivt om Forsvarets rekrutteringspolitikk, og viktigheten av å kunne komme direkte i kontakt med kvinner som kan være aktuelle for rekruttering. En jevnere kjønnsfordeling vil i større grad reflektere det samfunnet Forsvaret skal forsvare, og gi en

bedre kjønns sammensetning av norsk personale i utlandet. Dette har også en side til hvordan Norge ivaretar kvinners rettigheter i de områdene som Forsvaret arbeider i.

Barne- og familiedepartementet stiller seg imidlertid spørrende til den aldersforskjellen som fremlegges i lovforslaget, og mener at det ikke er noen grunn til at kvinner og menn skal forskjellsbehandles på grunnlag av alder.

Forsvaret bør også se på sine rutiner når det gjelder utelukkelse av tjenestedyktige ut fra trygdemyndighetenes registre. Det er viktig å kunne foreta en individuell vurdering og kontrollsjekke at ikke aktuelle rekrutter blir utelukket fra ethvert tilbud om militær karriere og utdanning.

Befalets Fellesorganisasjon uttrykker at de er tilhenger av ordningen med å innkalle jenter til sesjon, og understreker at dette nok er et av de viktigste tiltak Forsvaret kan gjøre for å realisere målsetningen om økt kvinneandel i Forsvaret.

Befalets Fellesorganisasjon retter også oppmerksomheten på ressursbehovet som eventuelt vil kunne oppstå i Forsvaret ved gjennomføringen av ordningen, spesielt ved Vernepliktsverket.

Personellforbundet understreker viktigheten av å legge forholdene til rette, slik at apparatet har kapasitet til å ta i mot alle de kvinner som ønsker det, og at disse blir behandlet på en profesjonell måte.

Landssekretariatet for Tillitsmannsordningen i Forsvaret støtter også forslaget til lovendringen, men bemerker at det må gis midler for å følge opp ordningen på en skikkelig måte.

3.4 Departementets vurderinger

Sesjon er ett av de viktigste rekrutteringsgrunnlag for tjeneste i Forsvaret. Det er følgelig svært viktig at innkalling til sesjon og oppfølging under og etter sesjon, utføres på en profesjonell måte. Som nevnt i flere av høringsuttalelsene er det derfor viktig at Vernepliktsverket har ressurser til å forvalte sesjonsordningen på en ønsket og forsvarlig måte. Dette er avgjørende for at deltakerne på sesjon får et riktig bilde av Forsvaret, og de verdier Forsvaret bygger sin virksomhet på.

Gjennom frivillig sesjon for kvinner tar departementet sikte på å øke rekrutteringen av kvinner til Forsvaret. Dette gjelder ikke bare for avtjening av verneplikt, men også for videre karriere i Forsvaret. En slik satsing forutsetter at Forsvaret tilstreber seg å legge forholdene til rette for at kvinner finner Forsvaret interessant som karrierevei i det lange løp.

Departementets høringsforslag om å åpne for å innhente opplysninger om kvinner i alderen 17 til 28 år, ble sett i sammenheng med gjeldende regler i forskrift om Regelverk for utskriving av verneplikt (RUV) i Forsvaret. Dette angir at kvinner i dag er søknadsberettiget til avtjening av førstegangstjeneste frem til fylte 28 år. Departementet mente på denne bakgrunn at det var riktig å begrense muligheten for å innhente opplysninger tilsvarende. At vernepliktsloven § 46 gir muligheten til å innhente informasjon om menn i alderen 17 til 45 år, følger av vernepliktsordningen. Så lenge det ikke eksisterer en allmenn verneplikt for kvinner, vil det følgelig ikke være behov for en lovhjemmel som åpner for å innhente opplysninger om kvinner ut over vernepliktig alder til bruk for frivillig sesjon.

Departementet er enige med Datatilsynet i at lovendringsforslaget kun bør åpne for å gi Forsvaret tilgang på nødvendig opplysninger for å muliggjøre utsendelse av innkalling til frivillig sesjon. Vi er imidlertid ikke enig med Datatilsynet i at vurderinger knyttet til den enkeltes personvern ikke er foretatt. Som omtalt i høringsnotatet tas det sikte på å åpne for innhenting av personopplysninger slik som navn, personnumre og adresse til kvinner fra offentlige registre til bruk for utsendelse av innkalling til frivillig sesjon. Denne informasjonen vil på linje med nødvendig informasjon om menn bli innført i Forsvarets registre for å muliggjøre utsendelse av innkalling til sesjon. Videre ønskes det en hjemmel for å kontrollere at man ikke innkaller kvinner som har en uføregrad som tilsier at vedkommende åpenbart ikke kan tilfredsstille de medisinske krav til tjenestedyktighet. Disse personene vil anmerkes med en kode i Forsvarets registre, som medfører at disse ikke vil motta noen innkalling. Departementet legger til grunn at man gjennom dette kan spare den enkelte for en uheldig påkjenning som en innkallelse, og eventuelt hjemsendelse kan medføre dersom vedkommende velger å møte til sesjon. Videre muliggjør dette at Forsvaret kan bruke større ressurser på å rekruttere personell som både er motivert og som kan tilfredsstille de medisinske krav til tjenestedyktighet.

Forsvaret har allerede etablerte rutiner for innkalling av menn til sesjon. Dette bygger på innhenting av kontaktinformasjon fra offentlige registre og kontrollering opp mot trygdemyndighetene. Departementet ønsker verken å etablere et nytt system for innkalling, eller etablere egne rutiner for innkalling av kvinner. Departementet tar derfor sikte på å bygge på allerede eksisterende rutiner og innlemme innkalling av kvinner i det gjeldende regime.

Lovforslaget åpner kun for å innhente nødvendig kontaktinformasjon om kvinner, samt å kontrollere disse opp mot trygdemyndighetenes registre. Innsamling og behandling av ytterligere informasjon vil som nevnt i høringsnotatet forutsette samtykke fra den enkelte.

Selv om departementets opprinnelige forslag innebar de samme begrensninger, ser vi at det kan være hensiktsmessig å angi spesifikt hvilke subjekter som plikter å gi nødvendige opplysninger om kvinner mellom 17 og 28 år. Det foreslås derfor at lovhjemmelen uttrykkelig nevner at det er folkeregisteret og Rikstrygdeverket som pålegges en plikt til å gi nødvendige opplysninger til bruk for innkalling av kvinner til frivillig sesjon.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Ved iverksettelse av innkalling til frivillig sesjon for kvinner tas det sikte på å bygge på allerede eksisterende rutiner om sesjon.

Iverksettelse av innkalling til frivillig sesjon vil medføre en økning i det samlede antall innkallinger Vernepliktsverket sender ut årlig. Det er også naturlig å anta at volumet i antallet henvendelser til Vernepliktsverket vil øke som følge av dette. Videre vil administrasjonsomfanget ved gjennomføring av sesjon også øke. Disse konsekvensene vil generere økte kostnader for Vernepliktsverket, noe som vil bli tatt høyde for i Vernepliktsverkets budsjett.

Ut over dette anses ikke lovforslaget å medføre noen særlige administrative eller økonomiske konsekvenser.

5 Merknader til lovforslaget

Til § 46

Endringen i § 46 første ledd annet punktum knytter seg til Forsvarets behov for å innhente nødvendige opplysninger fra særskilte offentlige registre til bruk for innkalling av kvinner til frivillig sesjon.

Bestemmelsen er begrenset til innhenting av personopplysninger fra folkeregisteret og Rikstrygdeverket. Slik innhenting kan kun skje til bruk for innkalling til frivillig sesjon. Innhenting av personopplysninger om kvinner ut over dette må forankres i annet rettslig grunnlag.

Med «nødvendige opplysninger» forstås den informasjon som trengs for at Forsvaret kan komme i kontakt med kvinner som er i målgruppen for frivillig sesjon. Dette gjelder innhenting av blant annet navn, personnummer og adresse til kvinner i alderen 17-28 år fra folkeregisteret. Adgangen til behandling av opplysninger omfatter også kontrollsjekk av lister med kvinner aktuell for frivillig sesjon opp mot trygdeetatens registre, for å hindre at åpenbart tjenesteudyktige mottar innkalling til sesjon.

Endringen medfører ikke at kvinner har en lov pålagt plikt til å fremlegge opplysninger av betydning for avtjening av deres førstegangstjeneste etter vernepliktsloven § 40. Slik fremleggelse vil imidlertid være en forutsetning for avtjening av førstegangstjeneste, men hjemmel for slik innhenting må baseres på samtykke fra den enkelte.

Dersom kvinner ønsker å gjøre tjeneste i Forsvaret, vil de på samme måte som menn gjennomgå en vurdering av skikkethet. I motsetning til menn, vil imidlertid hjemmelsgrunnlag for undersøkelse og fremleggelse av relevant dokumenta-

sjon m.v. følge av samtykke. Frivillighet og samtykke for tjenestegjøring vil fortsatt være hovedregelen for kvinners avtjening av førstegangstjeneste.

Siden kvinner i dag er søknadsberettiget til avtjening av førstegangstjeneste frem til fylte 28 år, bør Forsvaret ha mulighet til å innkalle kvinner til frivillig sesjon innenfor samme aldersspenn. Det er imidlertid opp til Forsvaret å bestemme hvem som skal innkalles til frivillig sesjon. Normalt vil kvinner som innkalles være i samme årskull som menn som kalles inn til sesjon.

Forsvarsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endring i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (innhenting av nødvendige opplysninger om kvinner)

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endring i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (innhenting av nødvendige opplysninger om kvinner) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

**til lov om endring i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt
(innhenting av nødvendige opplysninger om kvinner)**

I

I lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt gjøres følgende endring:

§ 46 første ledd annet punktum skal lyde:

Til bruk for innkalling av kvinner til frivillig sesjon plikter folkeregisteret og Rikstrygdeverket uten

betaling å gi nødvendige opplysninger om kvinner mellom 17 og 28 år.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
